

Vrede over Israël

Jaargang 56
Nummer 4
September 2012

Van de redactie	2
Sjabbat en de vraag naar gerechtigheid	3
Wat heet 'Israël'?	7
Voorgoed verbonden	12
Uitbreiding Sjoel Elburg	15

Toen Hij nu de scharen zag, ging Hij de berg op...

En Hij opende zijn mond en leerde hen, zeggende:

Mattheus 5:1, 2

Tweemaandelijks orgaan, uitgegeven door Deputaten
'Kerk en Israël' van de Christelijke Gereformeerde
Kerken in Nederland

Van de redactie

In het vierde nummer van Jaargang nr. 56 ligt de nadruk op de verbondenheid van de kerk met Israël. Deputaten Kerk en Israël hebben deze verbondenheid verwoord in een dit voorjaar uitgegeven visiedocument met als titel: **Voorgoed verbonden**. In het voorwoord 'spreken Deputaten het verlangen uit, dat de Here dit visiedocument zal willen gebruiken om de onuitwisbare en onopgeefbare band van onze kerken met het Joodse volk te verlevendigen'.

Bart Wallet verzorgt de Schriftstudie over de enige psalm die in de Bijbel als een sabbatslied wordt aangeduid: Psalm 92.

In de titel **Sjabbat en de vraag naar rechtvaardigheid** worden de hoofdcanten van de inhoud van de psalm door hem duidelijk aangegeven. Daarnaast gaat hij ook in op de vraag naar overeenkomst en verschil tussen sabbat en zondag.

Aart Brons, de nieuwe Israëlconsulent van het Centrum voor Israëlstudies, levert een bijdrage getiteld **Wat heet 'Israël'?**

Hij toont ons het kleurrijke spectrum van betekenissen van de naam 'Israël'. Hij neemt ons daarvoor mee naar het Oude- en Nieuwe Testament, leidt ons door de na Bijbelse geschiedenis en brengt ons naar de huidige staat Israël. Waar we de naam Israël niet op mogen plakken, wordt eveneens aangeduid. Het artikel eindigt met een Bijbels toekomstperspectief.

Kees van den Boogert maakte een korte samenvatting van het visiedocument van Deputaten Kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken. De titel **Voorgoed verbonden** verwoordt de overtuiging van Deputaten dat er een onuitwisbare en onopgeefbare band met het Joodse volk bestaat.

Voor meer informatie kunt u terecht op onze website: www.kerkenisrael.nl

De overtuiging van blijvende verbondenheid met het Joodse volk wordt onderstreept in het berichtje **Uitbreiding Sjoel Elburg**. De opening van de uitbreiding werd verricht door Prinses Máxima.

Bij de foto op de voorpagina

Bergen spelen in de geschiedenis van het volk Israël een grote rol. De Berg der zaligsprekingen ligt aan de noordzijde van het meer van Galilea, op korte afstand van Kapernaüm. De evangelist Mattheüs vertelt, dat Jezus op deze plaats de Bergrede heeft uitgesproken die begint met de zaligsprekingen (Mattheüs 5-7). De uitleg van de Thora neemt in deze rede een grote plaats in. Jezus treedt hiermee in de voetsporen van Mozes, die op de Sinaï de Thora ontving en het volk Israël daarin heeft onderwezen.

Sjabbat en de vraag naar gerechtigheid

Bart Wallet

Het is een psalm die ik wel kan dromen: Psalm 92. Van jongs af aan hoorde ik iedere zondagochtend deze psalm voor de kerkgang lezen: *'Een psalm, een lied, op de sabbatdag. Het is goed, dat men de HEERE love, en Uw Naam psalmzingt, o Allerhoogste!'* Al verschillende generaties is het in onze familie gebruik om deze psalm op zondag te lezen, als een vaste markering van de dag van de ontmoeting tussen God en zijn volk.

Via zo'n gebruik wordt er een link gelegd tussen sjabbat en zondag. Dat kan, maar hoe je dat doet, maakt onder-

tussen wel uit. In de Engelse puriteinse traditie is dat op een nogal massieve en directe manier gedaan, waardoor zelfs

1. Een psalm. Een lied voor de sabbatdag.
2. Het is goed de HERE te loven,
uw naam psalmen te zingen,
o Allerhoogste,
3. in de morgenstond uw goedertierenheid
te verkondigen,
en uw trouw in de nachten,
4. op het tiensnarig instrument en
op de harp,
bij snarenspeel op de citer.
5. Want Gij, HERE, hebt mij verbeugd
door uw daden,
over de werken uwer handen
zal ik juichen.
6. Hoe groot zijn uw werken, o HERE;
zeer diep zijn uw gedachten.
7. Een redeloos mens verstaat het niet,
en een dwaas begrijpt dit niet:
8. wanneer de goddelozen uitspruiten
als het groene kruid
en alle bedrivers van ongerechtigheid
bloeien –
zij zullen voor immer verdelgd worden.
9. Maar Gij, o HERE, zetelt
in den hoge voor eeuwig
10. Want zie, uw vijanden, HERE,
want zie, uw vijanden zullen
te gronde gaan,
verstrooid zullen worden
alle boosdoeners.
11. Want Gij hebt mijn hoorn verhoogd
als van een woudos,
ik ben met verse olie overgoten;
12. Mijn oog vermeit zich in hen
die mij beloeeren;
mijn oren horen van de boosdoeners
die tegen mij opstaan.
13. De rechtvaardige zal groeien
als een palmboom,
opschieten als een ceder van
de Libanon;
14. geplant in het huis des HEREN
groeien zij in de voorhoven van
onze God;
15. zij zullen in de ouderdom nog
vrucht dragen,
fris en groen zullen zij zijn;
16. om te verkondigen, dat de HERE
waarachtig is,
mijn rots, in wie geen onrecht is.

Schriftstudie
n.a.v.
Psalm 92

Bart Wallet

over de zondag als de 'Sabbath' gesproken ging worden. In de Nederlandse

gereformeerde traditie is er vanouds meer oog voor de eigenheid van beide dagen, sabbat en zondag. Het is slechts via de analogie dat we beide dagen aan elkaar kunnen verbinden. Maar op die manier is Psalm 92 inderdaad bij uitstek het lied om op de rustdag te lezen. Expliciet wordt aan het begin van deze psalm aangegeven dat hij is bedoeld voor sabbat. Wat wel de nodige

verbazing kan wekken is dat er in de hele bundel van 150 psalmen er slechts één is die speciaal is bedoeld voor de belangrijkste dag van het joodse jaar: sabbat. Dat maakt ondertussen de plaats van Psalm 92 als sjabbatpsalm alleen maar belangrijker.

Dat blijkt ook duidelijk uit de liturgie voor sabbat thuis en in de synagoge. Op verschillende momenten gedurende de dag keert Psalm 92 terug. De dag wordt er, tijdens *kabbalat sabbat*, het ontvangen van sabbat, mee begonnen, tijdens de sjabbatochtendienst wordt er aan gerefereerd en de dag wordt er ook weer mee besloten. Sabbat wordt dus geopend en gesloten met Psalm 92. Die belangrijke rol had Psalm 92 overigens ook al toen de Tempel er nog was.

Op iedere dag zongen de Levieten een vaste psalm, van Psalm 24 op zondag tot Psalm 92 op sabbat. Het huidige gebruik in

de synagoge borduurt daarop voort.

Een lied voor sabbat?

Psalm 92 is een zorgvuldig gecomponeerd lied met alle kenmerken van de oude Hebreeuwse poëzie. Destijds vond men het prachtig om eenzelfde gedachte twee of zelfs drie keer in verschillende woorden uit te drukken. Dit parallelisme treffen we ook in Psalm 92 aan: per vers wordt steeds tweemaal met andere woorden dezelfde gedachte uitgedrukt. Maar vaak voegt zo'n herhaling ook steeds een nieuw, extra element toe, waardoor het lied ook inhoudelijk groeit.

Wie de inhoud van Psalm 92 eens rustig op zich laat inwerken en dan weer terugkeert naar het opschrift erboven, *'een psalm, een lied voor sabbat'*, zal op het eerste gezicht verwonderd zijn. De inhoud lijkt helemaal niet te gaan over sabbat: je zou verwachten dat er over rust, tijd voor gebed en de eredienst gesproken zou worden. Het grote thema van Psalm 92 blijkt echter een vergelijking te zijn tussen wettelozen en rechtvaardigen. Het lijkt de wettelozen in de wereld allemaal voor de wind te gaan en voor dwazen is dat moeilijk te vatten. Hun succes zal echter snel verdwijnen, de rechtvaardigen zullen hun val zien en zelf Gods goedheid ondervinden. God is immers de rechtvaardige, in wie geen onrecht is.

De Psalm is opgebouwd volgens een 7-1-7-structuur met allemaal tweeregelige verzen, behalve het middelste vers 9: *'U, HEER, bent eeuwig verheven'*. Dat vers springt als het centrum uit de psalm naar voren, het is dé boodschap die de dichter wil overdragen.

Een lied voor sabbat!

Hoe valt deze inhoud te rijmen met sabbat? Wat maakt een psalm die gaat over Gods rechtvaardigheid er een die op sabbat gelezen moet worden? Die vragen zijn in de rabbijnse traditie

Sabbatkandelaars

Een feestelijk gedekte tafel voor de sabbatmaaltijd

uitvoerig behandeld. Daarbij wordt het gedicht zorgvuldig gelezen en blijft sjabbat op allerlei manieren volop aanwezig te zijn in Psalm 92.

Het eerste dat opvalt in Psalm 92 is dat precies zeven keer de ontzagwekkende Naam van God voorkomt. Sjabbat is de zevende dag van de week en hierdoor drukt de psalm uit dat JHWH de Heer is van de sjabbat. De dag van het verbond en de God van het verbond zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden.

Vervolgens wordt er in vers 3 gesproken over het getuigen van Gods liefde in de morgen en van zijn trouw in de nachten. De morgen of ochtend staat in enkelvoud, de nachten in meervoud (in sommige vertalingen is dit verschil helaas weggefallen). Dat is niet voor niets, zo laten de rabbijnen zien. Alle dagen van de week zijn we druk met ons werk, zeggen we natuurlijk onze vaste gebeden, maar alleen op sjabbat hebben we echt de tijd om van Gods liefde en trouw te getuigen. Welnu, sjabbat begint vrijdagavond en duurt tot zaterdagavond. De dag beslaat daarmee één ochtend en twee nachten. Zo'n klein element in Psalm 92 is een duidelijke vingerwijzing dat dit een sjabbatpsalm is: op die dag bezingt Israël Gods liefde en trouw.

Dat element zit uiteraard ook al in het openingsvers 2: het loven en bezingen van de Allerhoogste behoort tot de diepe inhoud van sjabbat. Dat gebeurde overigens, in de Tempel, met muziek die de offers vergezelden. De Levieten zongen niet alleen Psalm 92, maar gebruikten daarbij ook muziekinstrumenten: de harp en de lier (vers 4).

De thematiek van het ogenschijnlijk succes van de bozen en Gods recht blijkt bij nader inzien ook volop met die van sjabbat verweven te zijn. Zes dagen in de week bezien we de wereld met 'menselijke' ogen, zien we het

onrecht, de oorlogen, de armoede – en dat kan ons moedeloos maken. Het lijkt wel alsof de wettelozen gedijen en de onrechtvaardigen bloeien. Maar dan komt sjabbat, die doorbreekt de cyclus en zet ons stil. Op sjabbat leren we met Gods ogen naar de wereld te kijken en krijgen we te horen dat God de rechtvaardige is en dat hij recht zal doen. De vijanden van God zullen te gronde gaan en wie onrecht doen verstrooid (vers 10). Zo tilt sjabbat ons boven de dagelijkse werkelijkheid uit en krijgen we een blik te zien in Gods plan met deze wereld.

Het is ook daarom dat in de Misjna wordt gezegd dat Psalm 92 uiteindelijk gaat over de laatste sjabbat van de geschiedenis, als God recht zal spreken en de hele wereld tot rust zal komen en de rechtvaardigen zullen groeien als palmen. Palmen (vers 13), lang, groot en sterk, staan tegenover het onkruid (vers 8) dat wel snel opschiet, maar in het warme Israël met een beetje zon ook zo weer verdween.

Psalm 92 is daarmee een lied dat een blik geeft in de eeuwige sjabbat als God alles en in allen zal zijn. Dat element wordt nog versterkt doordat Psalm 92 ook de culminatie is van de twee lijnen die er in Tora lopen als het over sjabbat gaat. De twee versies van de Tien Woorden (geboden) laten dat zien. In Exodus 20 wordt de viering van sjabbat gemotiveerd vanuit de schepping, God ruste op de zevende dag en heiligde die daarom. In de versie van Deuteronomium 5 wordt sjabbat echter gemotiveerd vanuit de bevrijding uit Egypte.

Psalm 92 is daarmee een lied dat een blik geeft in de eeuwige sjabbat als God alles en in allen zal zijn.

Challot, gevlochten sabbatbroden

In Psalm 92 komen deze beide lijnen bij elkaar: in vers 4 gaat het over ‘*de werken van uw handen*’, in het Hebreeuws een duidelijke verwijzing naar de schepping. En is sjabbat ook niet bij uitstek de dag om te genieten van Gods goede schepping, de werken van zijn handen?

Daarnaast gaat deze psalm over de bevrijding van Gods volk uit de hand van de wetelozen en onrechtvaardigen, de ultieme bevrijding waarop de grote rust voor Gods volk begint. Schepping en bevrijding als de twee motieven om sjabbat te vieren komen zo in Psalm 92 bij elkaar en wijzen van de huidige sjabbat naar de toekomstige sjabbat.

Een lied voor de zondag?

Hoe kunnen christenen nu Psalm 92 meezingen? Het is opvallend dat veel elementen van de rabbijnse exegese ook bij de kerkvaders te vinden zijn. Hoewel de kerkvaders afwijzend stonden tegen een één-op-één-koppeling tussen sjabbat en zondag, nam Psalm 92 ook bij hen een belangrijke plaats

in. Hiëronymus viel de rabbijnen bij die in de ‘*werken van Gods handen*’ de schepping herkenden en hij hield dat voor aan Marcion, Mani, Valentinus en allerlei andere ketters die God als de schepper beledigden. Psalm 92 laat ons zien, zo zegt Hiëronymus, dat God de schepper is, de schepping goed is en dat het kwaad daar niet in zit. Augustinus, op zijn beurt, preekte over Psalm 92 op een zaterdag (en niet op zondag!) en betitelde het als het lied van geloof, hoop en liefde.

In de christelijke traditie is Psalm 92 volop meegezongen als een lied van lof op Gods gerechtigheid en een lied van verlangen naar de eeuwige sjabbat. Athanasius liet zien dat het visioen van Psalm 92 alleen werkelijkheid kan worden omdat God zijn recht heeft voltrokken aan Jezus, zo kan God de rechtvaardigen planten in zijn huis en laten groeien in zijn voorhoven. Vanuit die hoop op de toekomst kan de kerk ook nu Psalm 92 aanheffen, samen met Israël uitziend naar de bevrijding die God zal geven. Op zondag en alle dagen van de week – maar toch wel in de eerste plaats op sjabbat.

Een kiddoesjbeker voor de zegen over de sabbat

Een sierlijke schaal voor de sabbatbroden

Wat heet 'Israël'?

Aart Brons

Wat wordt er bedoeld met 'Israël'? Als je dat op straat aan een aantal mensen zou vragen, zouden de meesten die vraag eigenlijk maar vreemd vinden – het antwoord te zeer voor de hand liggend: wie weet dat nu niet? Israël is dat land waar je bijna dagelijks over hoort in het nieuws. Het is maar een klein landje, maar er gebeurt wel heel erg veel. Daarom weet iedereen wel wat er in de krant bedoeld wordt met 'Israël'.

Maar in *Vrede over Israël* gaat het doorgaans over meer. Al kunnen en willen we zeker niet over Israël spreken zonder daarbij te betrekken hoe er nu ook een staat Israël bestaat, toch gaat het ons niet alleen en ook niet in de eerste plaats daarom. Er zit aan die naam veel meer vast.

Voordat de staat Israël werd gesticht – betrekkelijk kort geleden – was er al het volk Israël. Een volk met een heel lange en heel bijzondere geschiedenis. Het volk waar we zoveel over horen in de Bijbel, en waarmee de HERE een verbond heeft gesloten, en waaraan Hij bijzondere beloften gaf. Naderhand woonde het bijna geheel buiten het huidige land Israël, uitgezaaid onder alle volkeren. Zelfs nu wonen er meer Joden buiten de huidige staat Israël dan daarbinnen. Bij Israël in de bredere betekenis denken we aan Israël van alle tijden en plaatsen.

Maar gelijk kun je de vraag stellen: wat bedoel je nu precies? Kijk je naar de afstamming of naar de religie? Is horen bij 'Israël' een kwestie van DNA, of van leven met (het Woord van) de God van Israël?

Ik had in Israël een gesprek met een Joodse vrouw. Ik vertelde iets over mijn werk voor het Centrum voor Israël-Studies, en zo kregen we het toen ook over die vraag: wie of wat is Israël? Ze zei: "Daarover kunnen we het hier ook nog niet eens worden. U hoopt hier

voor een jaar of zes te zijn? Die zult u hiervoor nodig hebben! Benieuwd hoeveel meer – of minder – u dan zult weten..."

Daar ben ik zelf eigenlijk ook benieuwd naar. Ik vind de vraag moeilijker dan hij lijkt. Dat geldt al als ik er in mijn studeerkamer mee bezig ben. Maar hij komt nog anders op me af als ik in een overvolle bus sta in Jeruzalem en om me heen kijk naar de bonte verscheidenheid van mensen. Ik zie een vrouw die bidt, uit het gebedenboek in haar hand. Twee soldaten, één met een keppeltje op. Een paar meisjes met piercings, heel modern en uitdagend gekleed. Een nog heel jonge ultra-orthodoxe man met zijn vrouw en vijf kleine kindertjes. Een blonde jongen met gehaakt keppeltje op, met een yinyang teken. En zo nog veel meer. Verschillende werelden. Is dat allemaal 'Israël'? Of de een toch meer dan de ander? Wat is het bijzondere, wat is de identiteit van 'Israël' als volk van God? Of is dit Israël dat inmiddels niet meer? Is de kerk uit Joden en heidenen het nieuwe en ware, geestelijke Israël? Die monnik die ook in de bus zat, dat meisje met een kruisje aan haar ketinkje, die Grieks-orthodoxe priester – en ik zelf? In de plaats gekomen van 'Israël naar het vlees'?

De Jabbok, het riviertje waar Jakob streed met God

Aart Brons

Het Oude Testament

In de Bijbel vinden we de naam voor het eerst in Genesis 32. Het is dan de nieuwe naam die Jakob kreeg. De betekenis van namen is in de Bijbel vaak belangrijk, en dat geldt zeker van de namen die God zelf gegeven heeft. En met die naam Israël is het helemaal een bijzonder verhaal.

De naam wordt uitgelegd: *'want u hebt met God en met mensen gestreden, en hebt overwonnen.'* (Gen. 32:28) De naam Israël is een ere naam, maar er zit ook een grote spanning in en achter: Hij worstelde met God, en God met hem. Jakob kwam daar voor het leven getekend uit te voorschijn; hij bleef mank. Maar belangrijker is dat hij gezegend is. Daar spitste de strijd zich op toe: *'Ik laat U niet gaan als U mij niet zegent.'*

Hij moest toen wel eerst met zijn naam 'Jakob' voor de dag komen. Als 'Jakob' streed hij op een verkeerde manier om Gods zegen, om die aan Ezau te ontfutselen. *'Niet voor niets heet hij Jakob, hij heeft mij [Ezau] nu al twee keer beetgenomen'* (Gen. 27:36; vgl. Hos. 12:4a). Tegen die achtergrond is des te sprekender dat en hoe hij een nieuwe naam kreeg. Een *speaking name* – niet alleen voor Jakob zelf, maar ook voor zijn volk. Dat mag en moet komen voor 'het Aangezicht Gods', (ver)krijgt Gods zegen, maar het gaat niet zonder worsteling en – wat Israël betreft – 'mank gaan'.

De geschiedenis gaat verder met 'de kinderen Israëls', de Israëlieten. Dat is vanaf Exodus eeuwenlang dé naam voor de nakomelingen van Abraham, Izaäk en Jakob. Uit Abraham zijn ook nog andere volken voortgekomen. Jakob was de stamvader van dit ene volk, van 12 zonen, 12 stammen – een grote verscheidenheid maar toch één volk Israël. Waarvan de Here zegt: *'Israël is Mijn zoon, Mijn eerstgeborene...'* (Exod. 4:22). Op allerlei manieren zien we de liefde en zorg van de Here voor zijn volk. Hij

heeft dit volk verkozen. Niet omdat het iets bijzonders was; dat was het juist niet. Maar omdat Hij hen liefhad, en om zijn trouw aan de vaderen (Deut. 7:6-9). De Here heeft Israël apart gezet om een heilig volk te zijn.

Het ging binnen de kortste keren mis, al meteen met het gouden kalf, en ook als je de verdere geschiedenis ziet. Er was keer op keer alle reden om met Israël te breken. Toch doet de Here dat niet, in zijn blijvende liefde en trouw.

Tot en met de dagen van Salomo gaat het bij 'Israël' om één volk. Na Salomo's dood wordt dat verdeeld. Twee stammen blijven onder het koningshuis van David: Juda en Benjamin. Dit rijk wordt naar de grootste stam 'Juda' genoemd. Tien stammen scheiden zich af. En voor een tijd wordt de naam 'Israël' dan voor dit rijk gebruikt (zie bv. 1 Kon. 16:29). Het is de hoofdmoot; het kleinere tweestammenrijk staat in de schaduw. Maar het tienstammenrijk Israël gaat de mist in. In 722 voor Chr. wordt het onder de voet gelopen door de Assyriërs. De inwoners worden gedeporteerd. Er blijft schijnbaar niets van over.

Maar dan komt de naam Israël weer boven in het zuidelijke rijk, Juda. Ook dat wordt – meer dan een eeuw later – in ballingschap weggevoerd, naar Babel. Maar voor hen volgt een wonderlijke terugkeer. En dan horen we Ezra spreken over *'de Israëlieten die uit de ballingschap teruggekeerd waren'* (6:21). Als nu die naam 'Israël' wordt gebruikt gaat het doorgaans niet zozeer om het volk als politieke grootheid. Als het daarom gaat wordt het eerder genoemd: 'Huis van Juda' of 'Gewest/provincie Juda'. Hier komt overigens de naam 'Joden' vandaan, die vervolgens in de Bijbel vooral door niet-Joden of in contact met hen werd gebruikt.

De naam 'Israël' wordt gebruikt om het volk aan te duiden als volk van God.

In de bijbel vinden we de naam Israël voor het eerst in Genesis 32. Het is dan de nieuwe naam die Jakob kreeg.

De strijd van Jakob met God

Israëlieten, dat is vanaf Exodus eeuwenlang dé naam voor de nakomelingen van Abraham, Izaäk en Jakob.

Ook als het tienstammenrijk compleet verdwenen lijkt, en van het tweestammenrijk slechts een rest is teruggekeerd, blijft het gaan over – en òm – ‘Israël’. Die naam lijkt te mooi en te groot voor wat nog resteert. Maar hij blijft wel klinken, bij de profeten en in de psalmen. En dan klinkt die naam naar méér: naar een bijzondere geschiedenis, een bijzonder stempel en ook een bijzondere toekomst. Het gaat om het volk van ‘de God van Israël’.

“Zo is ‘Israël’ de naam waar het geloof in God meeklinkt, en de hoop op zijn toekomst, en de liefde tot zijn volk.” (H.M. van der Vegt, V.o.I., jrg. 30 no. 6)

Het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament horen we Gods trouw aan Israël. Daarvan zingen Maria en Zacharias (Lukas 1:46-56, 68-79). Jezus is gezonden tot de verloren schapen van het huis van Israël (Matt. 15:24). Ook na Pasen en Pinksteren wordt het evangelie allereerst op Israël gericht. Velen uit Israël kwamen tot geloof. Maar al met al was dat toch slechts een kleine minderheid van dit volk; de meerderheid van Israël verwierp het Evangelie.

En ondertussen kwam wel, na een tijd, een toestroom vanuit de volkeren naar de God van Israël op gang. Zij mogen helemaal bij het volk van God gaan horen, *‘geen vreemdelingen en bijwoners meer, maar medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods.’* (Ef. 2:19) Dat is een wonder waar we niet genoeg voor kunnen danken.

Maar dat is nog niet hetzelfde als dat het ‘oude’ Israël nu vervangen wordt door een nieuw volk van God. Dat is er later wel van gemaakt: de kerk zou in de plaats van Israël gekomen zijn, als het nieuwe, geestelijke Israël, het ware volk van God. Het oude Israël zou hebben afgedaan.

In Romeinen 9 tot 11 horen we hoe Paulus worstelt met het “nee” van Israël tegen Jezus als de Messias. Gaat daarmee een streep door alles? Heeft God zijn volk verstoten? Dat kan niet waar wezen! Denk dat niet! God heeft dat volk, dat Hij tevoren uitgekozen heeft, niet verstoten (Rom. 11:1v). God is trouw. En al geldt: *‘zij zijn vijanden naar het evangelie, om wrentwil, toch blijft staan, als het laatste woord: ‘zij zijn naar de verkiezing geliefden, om der vaders wil’. Want ‘de genadegaven en de roeping Gods zijn onberouwelijk.’* (vs. 28v).

De geschiedenis ging door

De geschiedenis van Israël gaat door. Dat is een wonder. De Here had reden en recht om er een einde aan te maken na het ‘nee’ van Israël tegen zijn ultieme ‘Ja’ in Jezus de Messias. Zoals ook al eerder in de geschiedenis er momenten waren dat dat ten volle verdiend was, en dat Hij ook gezegd heeft niet meer met Israël verder te willen gaan. En toch deed Hij dat niet. Ook toen Israël ‘vijand van het Evangelie’ bleek, ook toen hield zijn liefde nog niet op.

De geschiedenis van Israël ging door. Wonderlijk, als je ziet hoe Israël werd verstrooid onder alle volkeren. Je zou verwachten dat het dan vroeg of laat zou opgaan in de volkerenzee. Maar dat is niet gebeurd. Het bleef een volk met een eigen identiteit en een zekere eenheid.

Bepaald niet een eenheid van allemaal hetzelfde zijn en denken. Overal vond ook een vermenging plaats, was er de invloed van de verschillende volkeren, en ook een instroom, door gemengde

Kaart met de twaalf stammen, het volk Israël

In het Nieuwe Testament horen we Gods trouw aan Israël.

huwelijken, door mensen die zich bekeerden tot het Jodendom. Zo werd het een heel bont palet, een enorme verscheidenheid. Toch bleef Israël een volk apart.

Dat Israël niet onderging in de volkerenzee is des te wonderlijker als je bedenkt hoe Joden zijn verguisd en verdrukt. Het is onbeschrijfelijk wat hen is aangedaan, de eeuwen door. Daaraan heeft de kerk helaas heel veel bijgedragen. Al te vaak werd wat restte van Israël eerder als duivelswerk gezien, dan als werk van God. Maar ondanks alle weerstand en woeden bleef Israël in stand.

Hoe kon dat? Daar zit het geheim achter van wat de Here hen gegeven heeft: zijn beloften, zijn geboden, de Sabbat, het verbond, de besnijdenis,

de gebeden, de hoop, enz. enz. (vgl. Rom. 9:4)

De geestelijke kant van 'Israël', het Jodendom als godsdienst, speelt een belangrijke rol. In de ontmoeting met het leven en beleven van Israël kunnen we ons verwonderen over de kracht van deze dingen, en ook over hoeveel we gemeen hebben, als je ziet hoe Israël de Schriften kent en er intensief mee leeft, en de Psalmen bidt, enz. Tegelijk is er juist als het gaat om dat wat voor ons het belangrijkste is – het geloof in Jezus als de Messias en de Zoon van God – een diepe kloof. We geloven dat Hij en de Weg en de Waarheid en het Leven is (Joh. 14:6), en dat Zijn naam de enige is waardoor we moeten behouden worden (Hand. 4:12). Daarmee is het spanningsveld gegeven voor een ontmoeting waarin luisteren en getuigen van de grootste betekenis zijn.

Naast het geheim van wat de HERE aan Israël gegeven heeft is er bovenal het geheim van zijn trouw. Het is niet dat Israël het met al wat het kreeg wel

goed deed; er was en ging ook van alles mis. Het grote geheim achter Israël de eeuwen door is dat de HERE niet loslaat wat Hij begon.

Ook de afstamming speelt een rol. Ook daarbij zijn kanttekeningen te maken. Het Nieuwe Testament zegt wel heel duidelijk dat de afstamming van Abraham en Israël niet genoeg is (Matt. 3:9, Joh. 8:39, Rom. 9:6). Toch betekent dat nog niet dat die afstamming helemaal niets meer zegt. Groter en sterker dan de ontrouw van mensen is de trouw en de goedertierenheid van de God van Israël (2 Tim. 2:13). Zo blijft er sprake van Israël als *'geliefden om der vaderen wil'*. En zo hebben we als kerk niet alleen wat met Israël voor zover het op de een of andere manier (en wat is daarin een veelheid!) religieus is. Dat is de achtergrond voor wat in mijn taakomschrijving staat: "Het invulling geven aan de ontmoeting met het Joodse volk in al zijn verscheidenheid, zoals beoogd en beschreven door het CIS: Messiasbelijdende Joden, seculiere Joden en religieuze Joden..."

De staat Israël

In de lange, bijzondere geschiedenis van Israël is een nieuwe fase gekomen in de jaren '40 van de vorige eeuw, toen er ongelofelijke dingen gebeurden. In de Tweede Wereldoorlog het onvoorstelbare lijden en sterven van miljoenen Joden, maar na drie jaren, als een opstanding uit de doden, de oprichting van de staat Israël. Israël weer op de kaart gezet, en voortdurend in het nieuws; je kunt er niet omheen...

Ondertussen is het toch niet allemaal eenduidig. De een zegt: "Hoe kun je voorbijzien aan het wonder van het weer en nog steeds bestaan van de staat Israël?" De ander zegt: "Hoe kun je de ogen ervoor sluiten dat het met heel veel onrecht gepaard is gegaan, en dat ook nu de Palestijnen onderdrukt worden?" De een zegt: "God heeft Zijn

De Menorah bij de Knesset, symbool van de staat Israël

Het grote geheim achter Israël de eeuwen door is dat de HERE niet loslaat wat Hij begon.

volk dit land beloofd, daarom heeft Israël er recht op, en mogen ze het niet meer opgeven!” De ander zegt: “De manier waarop Israël gebieden bezet heeft en houdt is Godgeklaagd!” De een zegt: “Lees de profetieën, en zie hoe ze worden vervuld!” De ander zegt: “Luister naar de profeten, en hoor hoe ze oproepen tot gerechtigheid!”

Er zijn veel onduidelijkheden, vragen, problemen. Maar was dat niet altijd al? In de Bijbel ging het ook niet allemaal in een vloeiende lijn omhoog. Er gebeurden bijzondere dingen, wonderen – maar er ging ook een heleboel mis. Er waren dingen waarin duidelijk en direct Gods hand te zien was, maar er kwam ook zomaar weer mensenwerk overheen, of het zat er doorheen.

In Israëls geschiedenis is er nu eens gebouwd, dan weer gebroken. Het ging niet zomaar allemaal één kant uit. Soms was er ineens een wending. Soms was het drie stappen vooruit, twee achteruit. Soms leken lijnen zelfs dood te lopen, en dan gaat het toch anders verder.

Zo is het ook nu voor ons niet allemaal zomaar te overzien en te doorzien. Vervulling van beloften is vaak gedeeltelijk. Gods werk is vaak vermengd met mensenwerk. Er is in Israël soms zo ontstellend weinig ‘heilig’. Wat dat betreft is het net als met de kerk, waar het ook allemaal zo door elkaar heen kan lopen; waar je ook werk van Gods hand ziet, soms heel indrukwekkend – maar waar daarnaast en daardoorheen ook mensenwerk is, soms heel verbijsterend.

We moeten wel met twee woorden spreken. Je kunt makkelijk kortsluiting maken met een al te simpel ‘Israël = Israël’, en dan goddelijk gezag of goedkeuring hechten aan wat er allemaal gebeurt, met wat knip- en plakwerk.

Vrede over Israël

Die woorden kunnen we vandaag de dag niet zeggen zonder ook te denken aan het huidige Israël, waar de vrede zo ver weg lijkt.

Maar de naam “Israël” wijst ons op meer. Het gaat om de heel volle betekenis: Aan die naam zit een hele geschiedenis vast. Die naam spreekt ook van een geheimenis waarachter we de God van Israël zien. Aan die naam zijn beloften en verwachtingen verbonden. We zijn er als kerk op een intense manier bij betrokken, door hoe ook wij méde-burgers mochten worden. Alles wat we zo hebben gekregen zal toch maken dat we verlangen en bidden dat Israël de *shalom* – ook in de heel volle betekenis van dat woord – zal kennen. Daar hoort bij dat we een relatie zoeken. Dat we niet maar langs de zijlijn blijven staan, afwachtend, of als supporter, of vooral kritisch. Maar dat we ons op elkaar aangewezen weten, en de echte ontmoeting zoeken, onder inwachting van de zegen van de Here. Zijn zegen maakt mensen ook tot kanalen van zegen voor elkaar, wederzijds.

Psalm 130

In Psalm 130 horen we van een intens verlangen naar een nieuwe dag, naar dé dag. In het besef dat het aan alle kanten onverdiend is (vs. 3), maar dat er bij de Here genade is, vergeving, altijd geweest en steeds weer (vs. 4). Het doet me denken aan hoe Paulus zegt: ‘*God heeft allen – Joden en heidenen – onder de ongehoorzaamheid besloten om zich over allen te ontfermen*’ (Rom. 11:32). We hebben als heidenen geen reden om neer te zien op Israël, integendeel. Alleen al dat de kerk het wel al te vaak gedaan heeft – en hoe – is reden tot verootmoediging en schuldbelijdenis. Vanuit diepten van ellende en schuld ziet Psalm 130 intens uit, als wachters naar de morgen (vs. 5v), naar een heel nieuwe toekomst (vs. 7v):

*‘Israël hope op de Here,
want bij de Here is goedertierenheid,
bij Hem is veel verlossing;
Hij zelf zal Israël verlossen
van al zijn ongerechtigheden.’*

Aan de naam Israël zit een hele geschiedenis vast. Die naam spreekt ook van een geheimenis waarachter we de God van Israël zien.

Voorgoed verbonden

Kees van den Boogert

Een korte samenvatting van het Visiedocument van Deputaten Kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland

Het visiedocument is het resultaat van een intensieve bezinning in de afgelopen jaren. De aanleiding tot het opstellen ervan is drieërlei:

- het verlangen om de communicatie met de kerken te bevorderen;
- de vraag naar de principiële uitgangspunten voor het beleid, naar een visie op hoofdpunten, van Deputaten Kerk en Israël;
- het geven van duidelijkheid over onze positie in de richting van andere organisaties die zich op dit terrein bewegen

Deputaten hebben hun visie geformuleerd aan de hand van tien punten.

Het zijn tien fundamentele uitgangspunten voor het werk van Deputaten die kunnen dienen als regels voor de kerken in relatie tot Israël.

In de tien punten wordt de blijvende verbondenheid van de kerk tot Israël aangegeven.

Het gaat om hoofdlijnen. In een dergelijk stuk kan onmogelijk aan alle aspecten van de relatie Kerk en Israël recht worden gedaan.

De titel 'Voorgoed verbonden' geeft de overtuiging weer waaraan, naar het oor-

deel van Deputaten, niet getornd mag worden. Het is de kortst mogelijk verwoording van de visie van Deputaten.

De tien punten

1. God blijft trouw aan Israël, het volk dat Hij als eerste gekozen heeft en liefheeft.

De eerste stelling draagt een theologisch karakter. Israël is voorwerp van:

- de Verkiezing door God; de verkiezing krijgt gestalte in het Verbond;
- de roeping door God, om tot een zegen te zijn voor de volkeren;
- de Trouw van God; de ontrouw van Israël heft de trouw van God niet op. In het Nieuwe Testament worden deze

In tien punten wordt de blijvende verbondenheid van de kerk tot Israël aangegeven.

De olijfboom, beeld uit Romeinen 11 dat gelovigen uit de volken met Israël blijvend verbonden zijn

Kees van den Boogert

aspecten bevestigd, vooral in de brieven van Paulus aan de Romeinen en de Efeziërs.

2. Jezus Christus is de beloofde Messias, die allereerst tot Israël kwam. Hij is de enige weg tot de Vader.

De tweede stelling draagt een christologisch karakter. Gewezen wordt op:

- Joodse interesse;
Jezus werd in de 20ste eeuw ‘thuisgehaald’. Dit draagt bij aan het besef binnen de kerk, dat:
 - a. Jezus een geboren Jood is;
 - b. Jezus allereerst gekomen is als de Messias van Israël.
- Joods ongeloof;
Oorzaak is de ergernis van het kruis.
- Christelijke overtuiging;
Jezus is de enige weg tot de Vader.

3. Gelovigen uit de volken mogen zich met hun kinderen ingelijfd weten bij Israël, als wilde takken geënt op de oude stam van een olijfbom.

De derde stelling beschrijft in het beeld van de olijfbom:

- de roeping van Israël om tot zegen te zijn voor de volkeren.
Deze roeping was al aan Abraham geformuleerd en loopt als een rode draad door heel het Oude Testament heen. Door het geloof in Jezus de Messias worden gelovigen uit de volkeren mede-erfgenamen van Gods beloften.

4. Omdat Jezus Christus, onze Heiland, via Israël tot ons is gekomen, bestaat er een levende en wezenlijke verbondenheid van de kerk met Israël.

De vierde stelling benadrukt de verbondenheid van de kerk met Israël. Gesteld wordt dat:

- Jezus de Messias van Israël is;
- de verwerping van Jezus door Israël het heil voor de wereld betekent; loten van de wilde olijf (de volken) worden geënt in de stam van de edele olijf (Israël). Deze enting toont

ons de blijvende verbondenheid met Israël.

- in Gods geheimenis het herstel van Israël is opgenomen.
- 5. De levende en wezenlijke verbondenheid van de kerk met Israël vraagt erom samen te luisteren naar de Schriften. Zoals het Oude Testament niet volkomen kan worden begrepen zonder het Nieuwe, zo het Nieuwe niet zonder het Oude.*
- De vijfde stelling stelt de eenheid van de Schrift aan de orde. Benadrukt wordt dat:
- het Oude en Nieuwe Testament het ene Woord van God is;
 - de woorden van God aan Israël zijn toevertrouwd;
 - de woorden van God via Jezus, de gave aan Israël, ook tot de volkeren gekomen is;
 - Israël en de kerk samen moeten luisteren naar het ene Woord van het Oude en het Nieuwe Testament.

6. Diep verbonden met Israël beleven wij als kerk een smartelijke scheiding; het grootste deel van Israël erkent Jezus Christus niet als de vervulling van de Schriften.

In de zesde stelling wordt onder woorden gebracht:

- het hartzeer;
Dit wordt veroorzaakt door het niet aanvaarden van Jezus als de Messias door het grootste deel van Israël. Deze pijn, door Paulus geuit, moet ook in de gemeente van Christus uit de volkeren beleefd worden.
- het hartsverlangen;
Het hartsverlangen naar het behoud van Israël, dat uitkomt in:
 - a. gebed;

Door het geloof in Jezus de Messias worden gelovigen uit de volkeren mede-erfgenamen van Gods beloften.

Uitzicht op het meer van Galilea vanaf de Berg der zaligsprekingen

In de zevende stelling wordt de 'vervangingsleer', de opvatting dat de kerk in de plaats van Israël is gekomen, verworpen.

- b. een leven dat Israël tot 'jaloersheid' brengt;
- c. een houding van bescheidenheid; de kerk mag zich niet verheffen boven Israël.

7. *Diep ootmoedig erkennen wij de schuld van de kerk in hoogmoed, traagheid en vormen van antisemitisme.*

In de zevende stelling wordt de 'vervangingsleer', de opvatting dat de kerk in de plaats van Israël is gekomen, verworpen. De vervangingsleer kwam voort uit een houding van:

- Hoogmoed;
De kerk ging zich verheffen boven Israël; Israël werd van Godsmoord beschuldigd en als voorgoed door God verworpen beschouwd.
- Traagheid en vormen van antisemitisme;
Eeuwenlang zette het overgrote deel van de kerk zich niet of nauwelijks meer in voor het behoud van Israël.

De kerk droeg bij aan de vele vormen van antisemitisme, aan Jodenvervolging en was in kerkelijk-theologisch denken medeschuldig aan de Holocaust.

Opgeroepen wordt om:

- de negatieve gevoelens af te leren;
- de houding van blijvende verbondenheid zich eigen te maken, die uitkomt in erkenning van elkaars eigenheid en respect voor elkaar.

8. *Diep bewogen zoeken wij de ontmoeting met Israël en willen ons daarin voor het Evangelie niet schamen.*

In stelling acht wordt de positieve houding in de ontmoeting met Israël beschreven.

Deze houding wordt met drie kernwoorden aangeduid:

- luisteren;
Het heil is uit de Joden, de woorden van God zijn aan Israël toevertrouwd

en via Israël tot ons gekomen; met Israël willen we daarom meeluisteren naar de Schriften

- dienen;
Hierbij richten we ons op de toerusting en vorming van wie namens ons in Israël dienen in verkondiging en diaconaat
- getuigen;
Vanuit het samen luisteren naar de Schriften getuigen we met als doel dat Israël in zijn Messias Jezus zal gaan geloven.

9. *Verzoening in Christus is een geschenk met persoonlijke maar ook politieke perspectieven.*

De negende stelling roept om ook in de ontmoeting met Israël te staan in de dienst der verzoening. Praktisch staat daarbij centraal:

- de persoonlijke verzoening met God door Christus;
- het in een verzoende relatie leven van de kerk met Israël;
- het leven-uit-verzoening in het contact met Israël voorleven;
- het in de vorm van diaconaat verzoening concreet gestalte geven;
- het ons inzetten tot het bevorderen van een vreedzame samenleving van Israël met de Palestijnen.

10 *Met Israël geloven wij dat God een nieuwe toekomst scheidt; als kerk geloven wij dat deze toekomst al begonnen is met de komst van Jezus de Messias en wij zien met verwachting uit naar het behoud van heel Israël.*

In de tiende stelling staat de Komst van het Koninkrijk centraal. We zien naar het Godsrijk uit op grond van:

- Oudtestamentische toekomstverwachting;
De profeten spreken van een nationaal en geestelijk herstel van Israël. Zo zullen eens Israël en de volkeren optrekken naar Jeruzalem en God dienen.
- Lijnen naar vandaag;
Heel voorzichtig bespeuren wij in

Jip Wijngaarden vertelt Prinses Máxima n.a.v. haar expositie over de blijvende trouw van God aan Israël

de terugkeer van het volk Israël naar het land en in de stichting van de staat tekenen van Gods trouw. In het ontstaan van Messiasbelijdende gemeenten zien we tekenen dat God het geestelijk herstel van Israël niet vergeten is.

– Vervulling van Gods beloften; Het Koninkrijk is al gekomen in Christus; tegelijk zien we uit naar het herstel van het Koningschap voor Israël, waarin de volken mogen delen, bij de wederkomst van de Messias.

Sjoel Elburg vertelt over de geschiedenis van de Joden in Elburg en in de Mediene (Provincie).

De uitbreiding van museum Sjoel Elburg

Uitbreiding Sjoel Elburg

Kees van den Boogert

Meer dan 450 gasten waren op woensdag 13 juni getuige van de opening van de nieuwe vleugel van Sjoel Elburg. De opening werd verricht door Prinses Máxima.

Sjoel Elburg is een museum gevestigd in de voormalige synagoge van dit provinciestadje. De permanente tentoonstelling in de Sjoel vertelt over de geschiedenis van de Joden in Elburg en in de Mediene (Provincie). Het museum is nu uitgebreid met een expositieruimte voor wisseltentoonstellingen. De bovenverdieping is

ingericht als educatieve ruimte waar o.a. schoolklassen gebruik van kunnen maken om zich te verdiepen in het Jodendom en waarin ook cursussen worden gegeven. Aan de Messias belijdende kunstenares Jip Wijngaarden viel de eer te beurt om haar werk in de nieuwe ruimte te tonen. De titel van de tentoonstelling, gebaseerd op Jesaja 49,

luit: 'Ik vergeet jou nooit'. Aan de hand van prachtige schilderijen, die voornamelijk aan het Hooglied ontleend zijn, laat ze zien dat God zijn volk Israël nooit

bezoeken en om dan tevens te luisteren naar de verhalen in de permanente tentoonstellingsruimte. De verhalen in de Sjoel en de tentoonstelling onderstrepen op een duidelijke en aansprekende wijze de overtuiging die door Deputaten Kerk en Israël onder woorden is gebracht in het visiedocument 'Voorgoed verbonden'.

'Ik vergeet jou nooit' is te zien tot 20 oktober in museum Sjoel Elburg, Graaf Hendriksteeg 2.
www.sjoelburg.nl

De nieuwe expositiezaal

zal vergeten. Het is zeker de moeite waard om de tentoonstelling te

Prinses Máxima opent uitbreiding Sjoel Elburg

Colofon

Commissie van redactie

drs. C.J. van den Boogert
drs. R. Jansen
ds. D.J.K.G. Ruiter

Eindredacteur

drs. C.J. van den Boogert
Graspieper 8
8081 ZR Elburg
tel.: (0525) 69 02 22
e-mail:
keesvandenboogert@kpnmail.nl

Website

www.kerkenisrael.nl

Contact

e-mailadres info@kerkenisrael.nl

Administratieadres

Landelijk kerkelijk bureau
van de Chr. Geref. Kerken
Ghandistraat 2
3902 KD Veenendaal
Postbus 334
3900 AH Veenendaal
tel. (0318) 58 23 50
fax (0318) 58 23 51
e-mail: lkbc@cgk.nl

Penningmeester

H. van Braak
Prins Willem-Alexanderpark 133
3905 CD Veenendaal
tel.: (0318) 51 54 27
e-mail:
penningmeester@kerkenisrael.nl
Bankrekeningnummer 365271,
t.n.v. Dep. Kerk & Israël Chr. Geref.
Kerken te Veenendaal

Voor legaten en schenkingen kunt u contact opnemen met de penningmeester; hij geeft ook graag informatie over diverse aan te bevelen projecten.